

Владимир М. Вулетич¹
Универзитет у Београду, Филозофски факултет
Одељење за социологију
Београд (Србија)

УДК 316.324.8:329.11(497.11)"20"
316.64:329.11(497.11)"20"
141.7(497.11)"20"
Оригинални научни рад
Примљен 07/09/2019
Прихваћен 02/11/2019
doi: [10.5937/socpreg53-23081](https://doi.org/10.5937/socpreg53-23081)

НЕОКОНЗЕРВАТИВИЗАМ У СРБИЈИ²

Сажетак: У тексту се испитује распрострањеност неоконзервативизма у становништву Србије, као претпоставци која чини могућим политички неоконзервативни заокрет. С обзиром на то да је оцена о распрострањености неке појаве релациона категорија, овде је распрострањеност неоконзервативизама мерена, с једне стране, у односу на период од пре десет, односно петнаест година, а с друге стране, у односу на тренутну распрострањеност других идеологија у становништву Србије. Упоредни оквир је конструисан и мерни инструменти прилагођени секундарним подацима који су прикупљени у оквиру других истраживања.

Кључне речи: неоконзервативизам, социјалдемократија, неолиберализам, капитализам, глобализација, Србија.

Овај текст се ослања на текст „Глобални неоконзервативни заокрет” (Vuletić, 2019). Ту је понуђен теоријско-хипотетички оквир у којем се креће анализа која следи. Основна идеја је да је неоконзервативни заокрет одговор на кризу савременог капиталистичког система, а не њен узрок.

Неоконзервативизам у Србији није непозната политичка позиција. У првој деценији XXI века њу је заступала коалиција ДСС/Г17. Уколико, као што је постулирано, неоконзервативизам представља симбиозу културно-политичког конзервативизма и економског неолиберализма, у овој коалицији је ДСС заступао политички и културни конзервативизам, а Г17 економски неолиберализам. Управо ове две димензије – конзервативизам и економски неолиберализам – објединила је Српска напредна странка попунивши политички простор који су заузимале ове две странке³.

Иако идеолошка преференција бирача и странке за коју гласа не морају бити директној вези, јер на одлуку бирача коју ће странку подржати утиче читав низ

¹ vlada.vuletic@gmail.com

² Рад је настао у оквиру пројекта „Изазови нове друштвене интеграције у Србији – концепти и актери” (ОИ 179035) који спроводи Институт за социолошка истраживања Филозофског факултета Универзитета у Београду

³ Овде нема простора за одговор на питање у каквој вези стоји *de facto* нестанак ове две странке и појава СНС, али кратко речено политички пораз коалиције ДСС / Г17 на изборима 2008. отворио је простор за појаву снажне неоконзервативне странке.

различитих фактора, полази се од претпоставке да у популацији мора постојати, ако не директно и свесно опредељење, а оно бар одређени сензибилитет за идеолошке оријентације које заступају политички представници различитих странака.

Потпуно смо свесни вредносне неконзистентности која у Србији постоји, не само у ставовима грађана (Lazić, 2011; Pešić, 2017) него и у програмима политичких странака. Међутим, сматрамо да је вредносна конзистентност теоријски конструкт, односно идеални тип, рекло би се – оријентир за тумачење стварности коју увек карактерише већи или мањи ниво идеолошке неконзистентности. Из тог разлога сматрамо да је нормална ситуација да грађани прихватају ставове који се међусобно искључују. Другим речима, сасвим је могуће да истовремено долази до јачања међусобно супротстављених идеолошких позиција и да грађани истовремено прихватају међусобно противречне вредносне ставове.

Важно је истаћи да за доминацију одређене политичке позиције није неопходно да њена идеолошка залеђина буде доминантна, али је неопходно да постоји у мери која омогућава њену доминацију. На пример, уколико у одређеној популацији постоји педесет посто људи који прихватају кључне либералне вредности и шездесет посто људи који прихватају конзервативне вредности, а само двадесет посто људи који прихватају социјалистичке вредности, вероватно је да ће доминантну политичку позицију заузети нека либерална или конзервативна странка, али не и социјалистичка. Идеологија представља само један од услова неопходних да одређена политичка позиција доминира. Поред тога потребни су и други услови као што је страначка инфраструктура, харизматичан лидер, међународна подршка итд. Другим речима, идеолошка доминација јесте нужан, али не и довољан услов за доминацију одређене политичке позиције.

Овде се нећемо бавити наведеним елементима, већ је фокус на идеолошкој распрострањености неоконзервативизма⁴. У ту сврху је формирана неоконзервативна матрица чију ћемо распрострањеност испитати на подацима анкетног истраживања које је Институт за социолошка истраживања Филозофског факултета у Београду (ИСИ ФФ) спровео 2018. године. На основу тих података утврдиће се и распрострањеност других идеолошких матрица како би се испитала претпоставка о доминацији неоконзервативизма. С тим у вези, поставља се питање да ли је током протеклог периода дошло до неоконзервативног заокрета у свести становништва – што би се могло очекивати с обзиром на глобални неоконзервативни заокрет и чињеницу да је у Србији на власти странка за коју верујемо да најближе одговара неоконзервативној матрици – упоредићемо актуелне податке с оним који су прикупљени пре шест, односно петнаест година истим инструментом.

Истраживачки циљеви

Неоконзервативни поглед на свет је присутан како у владајућој тако и у другим (мањим) странкама које се налазе било у коалиционом или опозиционом односу

⁴ Из тог разлога одговор на питање у којој мери је неоконзервативизам раширен данас у Србији не би се могао извући из података о подршци коју неоконзервативне странке имају у бирачком телу јер је могуће да за њих гласају и они који нису неоконзервативци. Међутим, немогуће је да без одређеног неоконзервативног набоја, неоконзервативна странка има доминацију.

према њој. Такође, за владајућу странку не гласају само грађани који имају неоконзервативни поглед на свет. Опредељење за одређену странку је комплекснији проблем и он укључује многе елементе који нису искључиво идеолошки, мада нас они у овом тексту првенствено занимају.

Из тог разлога, одговор на питање у којој мери је неоконзервативизам раширен у Србији не би се могао извући из података о подршци коју владајућа странка има у бирачком телу. Због тога ће се одговор на то питање потражити формирањем неоконзервативне матрице, која ће се тестирати на подацима анкетног истраживања које је спровео Институт за социолошка истраживања Филозофског факултета у Београду (ИСИ ФФ) 2018. године. С обзиром на то да је раширеност релативан појам, неопходно је да се упореди с раширеношћу других идеолошко-вредносних матрица. Да би се одговорило на питање да ли је дошло до неоконзервативног заокрета у свести становништва – што би се могло очекивати с обзиром на глобални неоконзервативни заокрет и чињеницу да је у Србији на власти странка за коју верујемо да најближе одговара неоконзервативној матрици – упоредиће се актуелни подаци с онима који су прикупљени пре шест, односно петнаест година⁵. Најзад, испитаће се које категорије становништва су најподложније утицају неоконзервативне идеологије. Укратко, наведени истраживачки циљеви могли би се сажети у четири тачке:

1. установити у којој мери је неоконзервативни поглед на свет распрострањен у Србији;
2. с тим у вези, установити у којој мери је неоконзервативизам распрострањен у односу на друге идеолошке оријентације у Србији;
3. установити да ли је и ако јесте када је дошло до неоконзервативног заокрета у вредностима код популације Србије;
4. установити које категорије становништва су најпријемчивије за прихватање неоконзервативне идеологије.

Методологија

Подаци на које се овај рад ослања прикупљени су 2003, 2012. и 2018. године инструментом који је развијен у оквиру пројеката ИСИ ФФ за потребе испитивања промена у друштвеној структури Србије.

За потребе овога текста конструисане су матрице неоконзервативне, али и осталих идеологија за које претпостављамо да имају утицаја на бирачко тело и грађане у Србији. Важно је истаћи да овде није реч о истраживању вредности, мада оне имају кључни значај у конституисању идеологија. С обзиром на то да су идеологије политички конструкти, оне не морају да буду конзистентне да би биле делатне. У том смислу, различите идеологије у први план истичу различите циљеве и начине њихове реализације. За поједине идеологије важнији су економски, а за друге политички или културни циљеви. Такође, у одређеним случајевима већи је нагласак на начину деловања, а мањи на циљевима. Најзад, неке идеологије више, а неке мање инсистирају на ексклузивности или усклађености циљева, као и на њиховој дугорочности.

⁵ С обзиром да инструменти коришћени у ова три истраживачка таласа нису у потпуности упоредиви, учињене су одређене корекције које не мењају смисао постављених циљева.

Подаци којима располажемо, односно инструмент за њихово прикупљане није конструисан за потребе овог истраживања тако да се овде користе већ постојећи индикатори који су прилагођавани овим циљевима. Део ограничења овога рада произлази из те чињенице. Најважније ограничење односи се на чињеницу да су постојећи подаци утицали на то које димензије појединих идеологија ће се истаћи у први план. Ипак, на располагању се налазио довољан број варијабли тако да су осветљене најважније димензије свих претпостављених идеологија.

Операционализација наведених теоријских тврдњи и конструисање неоконзервативног модела представљала је почетни корак у анализи. Други корак представљало је конструисање осталих идеолошких матрица. С обзиром на велики број варијабли које су се у истраживању из 2018. године односиле на ставове грађана о различитим темама требало је издвојити подједнак број оних које најадекватније представљају различите идеолошке матрице. У одређеним случајевима је то било лакше, а у другима теже. Када је о неоконзервативизму реч, то није било тешко, али је већи проблем представљала чињеница да у претходним инструментима нису коришћене исте варијабле, па су из тог разлога направљене две матрице неоконзервативизма – једна за актуелно поређење с другим идеологијама, а друга за дијахроно поређење с раширеношћу неоконзервативизма у претходним годинама.

Неоконзервативизам прихвата оне елементе традиције који су општеприхваћени у јавном мњењу, а одбацује оне који су непопуларни или историјски правазиђени (Habermas, 1983; Offe, 1987). Тако, на пример, одбацује родну неравноправност, шовинизам, ослањање на сељаштво итд. Из тог разлога, варијабле које се односе на ове димензије које су ближе класичном конзервативизму нису коришћене за детектовање неоконзервативизма. С друге стране, иако се не опире елементима политичког либерализма који су постали општеприхваћени стандарди у модерним друштвима као што су подела власти, вишепартијски систем и слободни избори, они не дефинишу суштину неоконзервативизма па ни они нису узети у обзир.

Имајући у виду ове разлоге, као најважније варијабле за одређење неоконзервативизма узете су оне које се односе на снагу вођства повезаног с реализацијом националних интереса:

– „У данашњим околностима чврста рука на власти је неопходна да би се заштитили национални интереси.”

– „Србији је увек ишло боље када је на власти био способан вођа који је преузимао одговорност за доношење најважнијих одлука.”

– „Без вође је сваки народ као човек без главе.”

Мада су ове три варијабле изворно конструисане да би мериле ауторитаризам, оне су овде послужиле као основна обележја неоконзервативизма у којима ауторитарни облик владавине није нужно супростављен представничкој демократији, већ представља израз очекивања да се превазиђе неефикасност и корумпираност елита које обичан човек уочава као проблем, али њихове изворе не може да разуме. У том смислу ниједна од наведених варијабли не сведочи о слепој послушности ауторитету, већ поштовање ауторитета види као предуслов за ефикасну реализацију колективних циљева.

Следеће три варијабле односе се на национализам. Он није дистинктивно обележје конзервативизма јер, као „помоћна идеологија” (Billing, 1995) може бити ут-

кан у сваку идеологију, али ако се посматра кроз обележја као што су традиција, значај порекла и отклон од мултикултурализма, тако схваћен национализам представља битне одлике конзервативизма. Ове три одлике операционализоване су кроз три варијабле:

„Заједничко порекло припадника нашег народа темељ је нашег међусобног поверења.”

„Прошлост нашег народа треба да буде светиња.”

„Најбоље је када сви припадници једне нације живе у својој националној држави.”

Варијабле које су коришћене за идентификацију осталих идеологија, за које се претпоставља да имају значајан утицај у становништву, наведене су у [Табели 1](#)

Неолиберализам је од почетка осамдесетих година XX века у свету, а у Србији после политичких промена 2000. године био хегемона идеологија. Снажно промовисан у академској заједници и медијима, давао је легитимитет економским и политичким процесима. Приватизација, либерализација, дерегулација, антиегалитаризам и економски раст као врховни друштвени циљ представљају основне димензије ове идеологије које су операционализоване кроз варијабле наведене у горњој табели.

Социјалдемократске идеје у различитим варијантама, значајно су поткопане неолибералним заокретом крајем прошлог века, али и данас имају снажну подршку у јавности. И даље су кључне економске и политичке димензије социјалдемократије, кроз принципе социјалне правде, државне интервенције у тржишној привреди, прераспodelу богатства у корист нижих слојева, истицање заједничких испред приватних интереса.

Осим ове две системске идеологије, као одговор на свеукупну друштвену кризу у Србији, као и у свету, могу се препознати и радикалнији захтеви за трансформацију постојећег система. Левичарски радикализам инсистира на економској трансформацији у правцу укидања капиталистичког односа, а десничарски радикализам више истиче потребу за политичком трансформацијом која би водила суспензији демократског политичког система у корист децизионизма и стварање услова који би обезбедили ред, рад, дисциплину и заштиту националних интереса по сваку цену. Леви и десни радикализам овде су означени као комунизам и фашизам упркос значајним непрецизностима. Постојећим подацима само делимично могу бити операционализовани ови појмови, али и наведене варијабле у довољној мери сугеришу распрострањеност радикално левих и десних погледа на свет.

Резултати

Досадашња истраживања су указала на висок ниво вредносне неконзистентности у популацији Србије (Lazić, 2011; Pešić, 2006; Pešić, 2017). Тај увид упозорава да није могуће очекивати хируршки раздвојене идеолошке позиције. Из тог разлога нисмо трагали за појединцима који имају конзистентне идеолошке ставове, већ смо покушали да установимо колико су различите идеологије распрострањене у популацији без обзира што их истовремено прихватају исти људи. Другим речима, јединица посматрања није појединац већ идеолошка оријентација. У том смислу, подаци који следе више сведоче о прихватљивости различитих идеолошких ставова, а мање о прихватању и везивању појединаца за различите идеологије.

Табела 2. приказује број и удео оних који снажно или делимично прихватају, односно одбацују кључне елементе наведених пет идеологија⁶.

Највише подршке у Србији данас имају социјалдемократске и неоконзервативне идеје, а најснажније се одбацује екстремно десничарска идеологија.

Интересантно је да, упркос дугогодишњој медијској промоцији, снажна подршка неолиберализму може да се препозна код нешто мање од десет посто популације, а да безмало исти ниво подршке имају и екстремно десничарске идеје које немају приступ мејнстрим медијима. Подједнако је занимљиво да упркос снажној медијској промоцији готово трећина грађана нема изграђен став о неолибералној идеологији. Толики степен индиферентности присутан је још једино у односу на комунизам. Било би интересантно испитати који чиниоци утичу на формирање идеолошких ставова, чиме се у овом тексту не можемо бавити.

Неоконзервативизам снажно или делимично подржава готово две трећине грађана, а сваки пети му се супротставља. То га чини другом, најпопуларнијом идеологијом.

С обзиром на то да неоконзервативна идеологија, не само да прихвата, већ и брани економски либерализам, било је важно да се установи да ли постоји повезаност те две идеологије у свести грађана. Другим речима, да би наша теоријска конструкција била потврђена потребно је показати да неоконзервативизам и неолиберализам стоје у позитивној корелацији, односно да прихватање неоконзервативних ставова подразумева и прихватање неолибералних ставова. Резултати биваријантне корелације управо то и показују. Мада слаба, постоји статистички значајна веза између прихватања неоконзервативизма и неолиберализма од 0.01 ($p = .072$, $sig = .006$). С друге стране, не постоји статистичка значајност између прихватања социјалдемократских и неолибералних вредности ($p = -.055$, $sig = 0.32$), а изостаје и значајна веза са прихватањем радикалних идеологија било левих или десних.

Социјалдемократске идеје су убедљиво најраспрострањеније. Снажно или делимично са социјалдемократским ставовима се слаже готово 9 од 10 грађана, што значи да социјалдемократске циљеве прихватају и они који прихватају остале идеологије.

Радикално леве идеје у већој или мањој мери прихвата готово половина грађана, а свега трећина може да се у мањој или већој мери поистовети с радикално десним идејама. Подједнак велики број грађана нема став према овим идеологијама.

За одговор на питање да ли је дошло до неоконзервативног заокрета, односно до значајног повећања прихватљивости неоконзервативних идеја, било је неопходно да упоредимо податке из три таласа истраживања. Нажалост, варијабле које смо ко-

⁶ На основу варијабли наведених у Табели 1 конструисан је збирни индекс за сваку од наведених идеологија. Након тога је утврђено који део популације у којој мери пристаје уз те ставове. С обзиром на то да је прихватање ставова изражено на скали од један до пет, где су један и два означавали потпуно или делимично одбацивање ставова, а пет и четири потпуно или делимично сагласне са ставом, минимални број поена износио је пет, а максималан тридест. Сви који су имали између 30 и 24 поена (претпоставка да су се са свих шест ставова сагласили у потпуности или делимично) сматра се да снажно подржавају неку идеологију. Сви који су имали између пет и дванаест (претпоставка да сваки став одбацују делимично или донекле) сматра се да одбацују неку идеологију. За све остале који не одбацују све ставове, односно не прихватају све ставове сматра се да делимично подржавају дату идеологију. С обзиром на то да се значајан број испитаника није изјаснио у погледу појединих ставова они су посматрани засебно у рубрици – без става.

ристили за операционализацију неоконзервативизма приликом поређења с другим идеологијама, само су делимично присутне у претходним истраживањима. Из тог разлога, за временско поређење, коришћене су само оне варијабле⁷ које представљају неоконзервативни светоназор, а могле су се наћи у сва три истраживања.

Подаци наведени у [Табели 3](#) дају веома интересантне и, у извесној мери, контрадикторне налазе. Ако се посматрају само испитаници који у потпуности пристају уз неоконзервативне ставове може се уочити константно јачање ове идеологије, а до драматичног успона долази у последњих шест година. Међутим, ако се фокус прошири на све који пристају, односно не пристају, уз неоконзервативне ставове могуће је уочити благо опадање, неоконзервативизма у Србији током последњих петнаест година. Мада је проценат висок у све три временске тачке он опада с 72.2% у 2003, преко 70.4% у 2012, на 69.4% у 2018.

Трећи интересантан налаз је да, уз константно благо повећање непристајања уз неоконзервативне идеје – од 22% у 2003, преко 22.8% у 2012, до 25.2%, у 2018. – у последњих шест година долази до наглог повећања броја оних који им се оштро супротстављају. Из тога следи закључак да је у популацији Србије током последњих шест година заострена поларизација у односу на неоконзервативну идеологију. Наиме, док су 2003. и 2012. тек трећина испитаника заузимала крајње позиције према неоконзервативизму, у 2018. више од половине испитаника се декларисало на крајњим позицијама.

Последње питање наведено у уводу јесте који сегмент популације је најчвршће везан за неоконзервативне идеје. У том циљу, направљена је бинарна варијабла оних који су на скали конзервативизма имали скорове од 24 до 30, односно оних који су најснажније везани за ову идеологију. Направљена су два модела да би се одвојено испитао значај класног положаја и образовања с обзиром на њихову међусобну корелираност. Независне варијабле у моделу су место становања, пол, године старости, материјални положај домаћинства у ком испитаник живи (сачињен од имовине, свих прихода и потрошње) класни положај домаћинства испитаника (изражен кроз доминантни принцип) и образовање испитаника. Укратко, најснажније упориште неоконзервативизам има међу сеоским становништвом. Прихватање неоконзервативизма расте с годинама старости, а опада с повећањем материјалног положаја, подизањем на класној лествици и растом нивоа образовања.

[Табела 4](#) показује да су житељи села двоструко чешће везани за неоконзервативне идеје од житеља града, а пољопривредници 4,3 пута склонији његовом прихватању од стручњака, као и да су они који имају само основну школу 2.6 пута склонији да прихвате неоконзервативизам у односу на оне који имају завршен факултет.

Интерпретација и дискусија

Неоконзервативизам у Србији је политички доминантан упркос томе што нема идеолошку хегемонију. Неоконзервативизам представља покушај да се, у оквиру демократског политичког система, очува постојећи систем економских односа. Доми-

⁷ Без вође је сваки народ као човек без главе; Две су врсте људи на свету – јаки и слаби; Најважнија ствар за децу је учити их послушности родитељима; Заједничко порекло припадника нашег народа темељ је нашег међусобног поверења; Човек се може осећати сасвим сигурним само када живи у средини где је већина припадника његове нације.

нантан захтев социјалдемократски оријентисане јавности која тражи прераспodelу оствареног дохотка и већи утицај државе на економску и социјалну политку, када га артикулишу социјалдемократске политичке странке нема значајну бирачку подршку. Разлози су бројни. Историја социјалдемократских странака на власти која је оличена у СПС-у током деведесетих година прошлог века и ДС-у током прве деценије овога века (2001–2004; 2008–2012) показала је да социјалдемократске странке нису у стању да се одупру глобализацији и спроведу своје идеолошке циљеве. СПС је, упркос борби, показао немоћ да се одупре глобализацији, а ДС је водио политку карактеристичну за „трећи пут” која се огледала у социјалдемократској реторици и неолибералној пракси. Суштински, разлог је што они који имају новац не желе да га инвестирају у партије и покрете који се истински залажу за прераспodelу богатства.

Подаци овог истраживања показују да је неоконзервативна политика успела да искористи базичну подршку конзервативним идејама које постоје у становништву, али није успела да ту базу прошири. Заправо, уочљив је дугорочни тренд благог отклона од конзервативних ставова. С обзиром на то да је установљена значајна веза између прихватања неоконзервативизма и нивоа образовања, уочени тренд се може тумачити подизањем просечног нивоа образовања.

С друге стране, јачање неоконзервативизма које се огледа у наглom порасту броја грађана који снажно подржавају неоконзервативне ставове може се тумачити, с једне стране, организованим институционалним и медијским наступом политичких актера који заговарају неоконзервативизам, а с друге стране, објективим околностима у којима расте забринутост и осећај угрожености значајног дела становништва који тражи снажан и бескомпромисан неоконзервативни одговор на реалне политичке и економске проблеме.

Алтернативни идеолошки и политички одговори имају релативно малу подршку у јавности. Код свега 20% грађана забележена је подршка радикалној промени економског система какву заговарају крајње леве политичке идеологије, а још мање – код 12 посто грађана, уочена је подршка радикалној промени политичког система какву заговара радикална десница. Неолиберализам се истрошио, па, упркос томе, или управо због тога што нема конзистентну идеологију неоконзервативизам успева да доминира политичком сценом Србије.

Грађани који прихватају неоконзервативизам далеко су од радикализма било које врсте, али више су идеолошки оријентисани ка десници него ка левици. С продубљивањем глобалне кризе капитализма која ће се прелити на земље попут Србије, притисак за прераспodelу богатства и друштвену правду биће све већи, а могућност система да одговори тим захтевима све мања. Неоконзервативизам као политички одговор на кризу, у тој ситуацији, биће пред великим изазовом. Уколико не буде успео да на њега одговори, расте вероватноћа да ојачају радикални одговори на кризу. Либерализам нема подршку у бирачком телу, а социјалистичке идеје у условима глобализације тешко могу да се реализују на националном нивоу.

Vladimir M. Vuletić¹
University in Belgrade, Faculty of Philosophy
Department of Sociology
Belgrade (Serbia)

NEOCONSERVATISM IN SERBIA²

(*Translation In Extenso*)

Abstract: The text investigates the prevalence of neoconservatism among the population of Serbia, as an assumption enabling a political conservative turn. Having in mind that the evaluation of the prevalence of a phenomenon is a relational category, here the prevalence of neoconservatism has been measured, on one hand, in relation to the period of ten and/or fifteen years ago and, on the other hand, in relation to the current prevalence of other ideologies among the population of Serbia. The comparative framework has been constructed and measuring instruments have been adapted to secondary data collected within other studies.

Keywords: neoconservatism, social democracy, neoliberalism, capitalism, globalization, Serbia.

This text relies on the text “Global Neoconservative Turn” (Vuletić, 2019). It offers a theoretical-hypothetical framework within which the following analysis has been conducted. The basic idea is that the neoconservative turn is a response to the crisis of the contemporary capitalist system, and not its cause.

Neoconservatism in Serbia is not an unfamiliar political position. In the first decade of the 21st century it was advocated by the Democratic Party of Serbia/G17 coalition. If neoconservatism, as it has been postulated, represents a symbiosis of cultural-political conservatism and economic neoliberalism, in this coalition the Democratic Party of Serbia advocated political and cultural conservatism, while G17 advocated economic neoliberalism. It was these two dimensions – conservatism and economic neoliberalism – that were unified by the Serbia Progressive Party by filling the political space taken by these two parties³.

Although the ideological preference of voters and the party that is voted for do not need to be directly related, because the decision of voters regarding the party they will support is affected by a whole series of different factors, the starting assumption is that the population must have, if not a direct and conscious commitment, at least certain sensibility for ideological orientations advocated by political representatives of different parties.

¹ vlada.vuletic@gmail.com

² This work was written within the project “Challenges of New Social Integration in Serbia – Concepts and Actors” (OI 179035) conducted by the Institute for Sociological Research of the Faculty of Philosophy in University of Belgrade.

³ Here there is no space for answering the question about the connection between *de facto* disappearance of these two parties and the appearance of the Serbian Progressive Party, but, briefly speaking, the political defeat of the Democratic Party of Serbia/G17 coalition in the 2008 election opened up the space for the appearance of a strong neoconservative party.

We are completely aware of the value inconsistency existing in Serbia, not only in the attitudes of citizens (Lazić, 2011; Pešić, 2017) but also in the political party programs. However, we think that value consistency is a theoretical construct, i.e. an ideal type, so to say – a landmark for interpreting reality which is always characterized by a higher or lower level of ideological inconsistency. That is why we think that it is a normal situation for citizens to accept mutually exclusive attitudes. In other words, it is completely possible that there is simultaneous strengthening of mutually opposed ideological positions and that at the same time citizens accept mutually contradictory value attitudes.

It is important to emphasize that the domination of a certain political position does not necessarily entail that its ideological background is dominant, but it should exist to an extent enabling its dominance. For example, if in a population there are fifty percent of people who accept key liberal values and sixty percent of people who accept conservative values, while only twenty percent of people accept socialist values, the dominant political position will probably be taken by a liberal or conservative party and not by a socialist party. Ideology is only one of the conditions necessary for a certain political position to dominate. Moreover, some other conditions are required, such as the party infrastructure, a charismatic leader, international support etc. In other words, ideological dominance is a necessary but insufficient condition for the dominance of a certain political position.

Here we will not deal with the above-listed elements, but instead the focus is on the ideological prevalence of neoconservatism⁴. For that purpose a neoconservative matrix has been formed and its prevalence will be examined against the data of the survey conducted by the Institute for Sociological Research of the Faculty of Philosophy in Belgrade in 2018. Based on those data the prevalence of other ideological matrices will also be established in order to examine the assumption about the dominance of neoconservatism. In that respect, a question arises whether in the part period there has been a neoconservative turn in the conscience of the population – which may be expected taking into account the global neoconservative turn and the fact that the ruling party in Serbia is the one we believe to suit most closely the neoconservative matrix – we will compare current data with those collected six and/or fifteen years ago by the same instrument.

Research goals

The neoconservative approach to the world is present both in the ruling party and in other (smaller) parties that represent either its coalition or opposition. Furthermore, the ruling party is not voted for only by those citizens with a neoconservative worldview. The choice of a party is a much more complex problem including numerous elements that are not exclusively ideological, although they are of primary interest to us in this text.

Therefore, the answer to the question about the extent of the prevalence of neoconservatism in today's Serbia could not be derived from the data about the support enjoyed by the ruling party in the electorate. That is why the answer to that question will be

⁴ For that reason, the answer to the question about the extent of the prevalence of neoconservatism in today's Serbia could not be derived from the data about the support enjoyed by the neoconservative parties in the electorate because it is possible that even those who are not neoconservative also vote for them. Nevertheless, it is impossible that a neoconservative party is dominant without a certain neoconservative charge.

searched by forming a neoconservative matrix which will be tested against the data of the survey conducted by the Institute for Sociological Research of the Faculty of Philosophy in Belgrade in 2018. Having in mind that prevalence is a relative notion, it should be compared with the prevalence of other ideological-value matrices. In order to answer the question whether there has been a neoconservative turn in the conscience of the population – which may be expected with the global neoconservative turn and the fact that the ruling party in Serbia is the one we believe to suit most closely the neoconservative matrix – the current data will be compared with those collected six and/or fifteen years ago⁵. Lastly, it will be examined what population categories are most susceptible to the influence of neoconservative ideology. In short, the above-listed research goals can be summarized in four points:

1. establish the extent to which the neoconservative worldview is prevalent in Serbia;
2. in that respect, establish the extent to which neoconservatism is prevalent in relation to other ideological orientations in Serbia;
3. establish if and when the neoconservative turn occurred in the values of the Serbian population;
4. establish the population categories that are most receptive about accepting neoconservative ideologies.

Methodology

The data this paper relies on were collected in 2003, 2012 and 2018 by the instrument developed within the project of the Institute for Sociological Research for the purpose of examining the changes in Serbia's social structure.

For the purpose of this text, neoconservative matrices have been constructed, as well as those other ideologies we assume to affect the electorate and citizens in Serbia. It is important to emphasize that here the focus is not on researching values, although they have the essential importance in the constitution of ideologies. Since ideologies are political constructs, they do not need to be consistent in order to be active. In that respect, different ideologies put forward various goals and manners of their achievement. For certain ideologies, economic goals are more important, while for others those are political or cultural goals. Moreover, in some cases the emphasis is more on the method of acting than on the goals. In the end, some ideologies insist more and some others insist less on the exclusivity or consistency of goals, as well as on their long-term character.

The data available to us, i.e. the instrument for their gathering has not been constructed for the purpose of this research, so here the already existing indicators, which have been adjusted to these goals, are used. The limitations of this paper partly originate from that fact. The most important limitation refers to the fact that the existing data have affected the dimensions of some ideologies which should be put forward. However, there was a sufficient number of available variables, so that the most important dimensions of all assumed ideologies have been highlighted.

The operationalization of the above-listed theoretical claims and the construction of the neoconservative model constituted the starting step in the analysis. The second step was the construction of other ideological matrices. Taking into account a large number

⁵ Since the instruments used in these three waves of research are not completely comparative, certain corrections have been made without changing the meaning of the established goals.

of variables that referred to citizens attitudes to various topics in the 2018 research, it was necessary to set aside an equal number of those that most adequately represented different ideological matrices. In some cases it was easier, and in others it was more difficult. Speaking of neoconservatism, it was not difficult, but a larger problem was posed by the fact that the same variables had not been used in the previous instruments, and that is why two matrices of neoconservatism were made – one for the current comparison to other ideologies, and another for the diachronous comparison to the prevalence of neoconservatism in the previous years.

Neoconservatism accepts those elements of tradition that are generally accepted in public, while rejecting those that are unpopular or historically obsolete (Habermas, 1983; Offe, 1987). So, for example, it rejects gender inequality, chauvinism, relying on peasantry etc. For that reason, the variables referring to these dimensions that are closer to classical conservatism were not used for detecting neoconservatism. On the other hand, although not opposing the elements of political liberalism that have become generally accepted standards in present-day societies, such as division of power, multi-party system and free elections, they do not define the essence of neoconservatism and therefore were not taken into consideration.

Having these reasons in mind, the most important variables for determining neoconservatism were those referring to the strength of the leadership in relation to the achievement of national interests:

– “In present-day circumstances, a firm hand in power is necessary to protect national interests.”

– “Serbia always fared better when it had a capable leader in power who assumed responsibility for making the most important decisions.”

– “Without the leader, each nation is like a man without the head.”

Although these three variables were originally constructed to measure authoritarianism, here they served as basic characteristics of neoconservatism in which the authoritarian form of power is not necessarily opposed to representative democracy, but represents an expression of expectations to overcome inefficiency and corruption of the elite observed as a problem by the ordinary man, unable to understand its sources. In that respect, none of the above-mentioned variables speaks of blind obedience to the authority, but sees the respect for authority as a prerequisite for efficient realization of collective goals.

The following three variables refer to nationalism. It is not a distinctive characteristic of conservatism because, as a “supplementary ideology” (Billing, 1995) it can be interwoven in every ideology, but if it is observed through the characteristics such as tradition, significance of origin and deflection from multiculturalism, nationalism understood in that manner represents significant characteristics of conservatism. These three characteristics are operationalized through three variables:

“Common origin of the members of our nation is the foundation of our mutual trust.”

“The past of our people should be sacred.”

“It is best when all the members of our nation live in their national state.”

The variables used for the identification of other ideologies, which are assumed to have a significant influence among population, are listed in [Table 1](#) below.

Neoliberalism has been a hegemonic ideology since the beginning of the 1980s worldwide, and in Serbia after the political changes in 2000. Strongly promoted in the

academic community and the media, it gave legitimacy to economic and political processes. Privatization, liberalization, deregulation, antiegalitarianism and economic growth as the ultimate social goal represent basic dimensions of this ideology to be operationalized through the variables listed in the table above.

Social democratic ideals in different versions were significantly undermined by the neoliberal turn at the end of the 20th century, but they are still strongly supported in public today. Economic and political dimensions of social democracy remain crucial, through the principles of social justice, government intervention in market economy, redistribution of wealth in favour of lower strata, emphasis of common interests before private ones.

Apart from these two system ideologies, there are also more radical requests for the transformation of the existing system that can be recognized as a response to the overall social crisis both in Serbia and worldwide. Left-wing radicalism insists on economic transformation towards the abolition of capitalist relations, whereas right-wing radicalism tends to emphasize more the need for political transformation leading to the suspension of the democratic political system in favour of decisionism and the creating of conditions ensuring order, work, discipline and protection of national interests at all costs. Left-wing and right-wing radicalism are here labelled as communism and fascism, despite substantial inaccuracies. These notions can be operationalized only partially by the existing data, but the above-mentioned variables sufficiently suggest the prevalence of radical left-wing and right-wing worldviews.

Results

The studies so far have indicated a high level of value inconsistency among the Serbian population (Lazić, 2011; Pešić, 2006; Pešić, 2017). That insight warns that it is not possible to expect surgically separated ideological positions. That is why we did not search for individuals with consistent ideological attitudes but we instead tried to establish the extent to which different ideologies are prevalent in the population despite being simultaneously accepted by the same people. In other words, the unit of observation is not an individual but an ideological orientation. Therefore, the following data testify more about the acceptability of different ideological attitudes and less about the acceptance and commitment of individuals to different ideologies.

[Table 2](#) shows the number and share of those who strongly or partially accept or reject the key elements of the five above-mentioned ideologies⁶. Social democratic and neoconservative ideas have the greatest support in Serbia today, while the extreme right-wing ideology is most strongly rejected.

⁶ According to the variables listed in Table 1, the collective index was constructed for each of these ideologies. Afterwards it was established which part of the population refers to those attitudes, and the extent of it. Since the acceptance of attitudes is expressed on the scale from 1 to 5, where 1 and 2 mark complete or partial rejection of attitudes, and 5 and 4 mark complete or partial acceptance of attitudes, the minimum number of points is 5, while the maximum number of points is 30. All those who had between 30 and 24 points (it is assumed that they agreed completely or partially with all 6 attitudes) are considered to reject one of the ideologies. For all others who do not reject all and/or do not accept all attitudes are considered to support the given ideology partially. Taking into account that the substantial number of respondents did not clearly express their opinion about certain attitudes, they were considered separately in the rubric – without attitude.

It is interesting that, despite long-term media promotion, strong support to neoliberalism may be recognized in less than ten percent of the population, whereas almost the same level of support is also given to extreme right-wing ideas with no access to the mainstream media. Equally interesting is the fact that, despite strong media promotion, almost one third of citizens have no definite attitude to the neoliberal ideology. Such a degree of indifference is present only in relation to communism. It would be interesting to investigate the factors affecting the formation of ideological attitudes, but we cannot deal with it in this text.

Neoconservatism is strongly or partially supported by two thirds of citizens, while it is opposed by every fifth citizen. It makes it the second most popular ideology.

Since the neoconservative ideology not only accepts but also defends economic liberalism, it would be important to establish whether there is any relation between those two ideologies in the minds of citizens. In other words, in order to confirm our theoretical construction, it is necessary to show that neoconservatism and neoliberalism stand in a positive correlation, i.e. that the acceptance of neoconservative attitudes also implies the acceptance of neoliberal attitudes. It is shown exactly by the bivariate correlation results. There is a poor, but statistically significant relation between the acceptance of neoconservatism and neoliberalism of 0.01 ($p = .072$, sig $- .006$). On the other hand, there is no statistical significance between the acceptance of social democratic and neoliberal values ($p = -.055$, sig 0.32), while there is no significant relation with the acceptance of either left-wing or right-wing radical ideologies.

Social democratic ideas are by far the most widespread. Almost 9 out of 10 citizens agree strongly or partially with social democratic attitudes, which means that social democratic goals are accepted by those who accept other ideologies as well.

Radical left-wing ideas are accepted by almost one half of the citizens to a larger or smaller extent, while only one third can more or less identify with radical right-wing ideas. An equally large number of citizens have no attitude towards these ideologies.

In order to answer the question about the occurrence of the neoconservative turn, i.e. the substantial increase in the acceptability of neoconservative ideas, it was necessary to compare the data from three waves of research. Unfortunately, the variables used for the operationalization of neoconservatism in its comparison to other ideologies were only partially present in previous studies. That is why for time comparison only those variables⁷ were used that represent the neoconservative worldview and that could be found in all three studies.

The data listed in [Table 3](#) provide quite interesting and somewhat contradictory findings. When observing only the respondents who completely agree with neoconservative attitudes, it may be seen that this ideology constantly strengthens, while it dramatically rises in the past six years. However, if the focus is extended to all those who agree and/or disagree with neoconservative attitudes, it is possible to observe a slight decrease in neoconservatism

⁷ Without a leader, every nation is like a man without the head; There are two types of people in the world – the strong and the weak; The most important thing is to teach children to be obedient to their parents. The common origin of the members of our nation is the foundation of our mutual trust. Man can feel completely safe only when living in the environment with the majority of the members of his nation.

in Serbia during the past fifteen years. Although the percentage is high in all three time points, it decreases from 72.2% in 2003, over 70.4% in 2012 to 69.4% in 2018.

The third interesting finding is that, with the constant slight increase in the disagreement with neoconservative ideas – from 22% in 2003, over 22.8% in 2012, to 25.2% in 2018 – in the past six years there has been an abrupt increase in the number of those strongly opposing them. A conclusion may be derived that there has been a sharp polarization among Serbia's population towards the neoconservative ideology in the past six years. Namely, while in 2003 and 2012 only one third of respondents took extreme positions towards neoconservatism, in 2018 more than half of respondents declared extreme positions.

The last question posed in the introduction is what segment of the population is most firmly committed to neoconservative ideas. For that purpose, the binary variable was made of those who had the scores of 24 to 30 on the conservatism scale, i.e. of those who were most firmly committed to this ideology. Two models were made in order to investigate separately the importance of the class position and education taking into account their mutual correlation. Independent variables in the model are the place of residence, sex, age, material position of the household where the respondent lives (consisting of the property, all income and consumption), the class position of the respondent's household (expressed through the dominant principle) and the respondent's education. In short, neoconservatism has the strongest foothold among rural population. The acceptance of neoconservatism increases with age and it decreases with the improved material position, going up on the class ladder and the increased degree of education. [Table 4](#) shows that villagers are twice more often committed to neoconservative ideas than town people, while farmers tend 4.3 times more to accept neoconservatism than experts, and that those with only primary school education tend 2.6 times more to accept neoconservatism than those with the university degree.

Interpretation and discussion

Neoconservatism in Serbia is politically dominant despite the fact that it has no ideological hegemony. Neoconservatism constitutes an attempt to preserve the existing system of economic relations within the democratic political system. The predominant request of social democratically oriented public asking for redistribution of realized income and a larger influence of the state on economic and social politics has no significant support of voters when it is articulated by social democratic political parties. The reasons for it are numerous. The history of social democratic parties in power embodied in the Socialist Party of Serbia during the 1980s and in the Democratic Party during the first decade of the 21st century (2001-2004; 2008-2012) shows that social democratic parties are unable to resist globalization and achieve their ideological goals. Despite its struggle, Socialist Party of Serbia was unable to resist globalization, while the Democratic Party pursued the politics typical of the "third time", reflected in social democratic rhetoric and neoliberal practice. Essentially, the reason for it is that those who have money do not want to invest it in political parties and movements truly advocating redistribution of wealth.

The data of this study show that neoconservative politics has managed to use the basic support through conservative ideas existing in the population, but has not managed to expand that base. In fact, it is possible to notice a long-term trend of slight deflection from conservative attitudes. Since the substantial relation between the acceptance of

neoconservatism and the degree of education has been established, the observed trend can be interpreted by increasing the average degree of education.

In contrast, the strengthening of neoconservatism reflected in the abrupt increase in the number of citizens who strongly support neoconservative attitudes may be interpreted, on one hand, by the organized institutional and media appearance of political actors advocating neoconservatism and, on the other hand, by objective circumstances in which there is a growing concern and feeling of threat among a substantial part of the population asking for a strong and uncompromising neoconservative response to real political and economic problems.

Alternative ideological and political responses have small support in public. Only 20% citizens were reported to support the radical change in the economic system as the one advocated by extreme left-wing political ideologies, while even a smaller number of citizens – only 12% – were reported to support the radical change in the political system as the one advocated by extreme right-wing. Neoliberalism has worn off and, regardless of that, or due to the fact that it has no consistent ideology, neoconservatism has managed to dominate the political scene of Serbia.

Citizens who do not accept neoconservatism are far from radicalism of any kind, but tend to be more ideologically oriented towards the right wing than the left wing. With the deepening of the global crisis of capitalism which will reach the countries like Serbia, the pressure for redistribution of wealth and social justice will increase, while the ability of the system to respond to those requests will decrease. In such situation, neoconservatism as a political response to the crisis will face a huge challenge. If it fails to respond to it, it is increasingly likely that radical responses to the crisis will become stronger. Liberalism is not supported by the electorate, while socialist ideas are difficult to realize at the national level in the globalization conditions.

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

- Billing, M. (1995). *Banal Nationalism*. Sage
- Habermas, J. (1983). Neoconservative Culture Criticism in the United States and West Germany: An Intellectual Movement in Two Political Cultures. *Telos*, 1983(56), 75-89.
- Lazić, M. (2011). *Waiting for capitalism*. Beograd. Službeni glasnik. [In Serbian]
- Offe, C. (1987). Democracy against the welfare state?: Structural foundations of neo-conservative political opportunities. *Political Theory* 15 (4), 501-537
- Pešić, J. (2006). Persistence of Traditionalist Value Orientation in Serbia. *Sociologija* 48(4), 289-307. [doi:10.2298/SOC0604289P](https://doi.org/10.2298/SOC0604289P)
- Pešić, J. (2017). *Changing value orientation in the post-socialist societies of Serbia and Croatia*. Beograd: Institut za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu. [In Serbian]
- Vuletić, V. (2019). Global neoconservative turn. *Sociološki pregled* 53 (2), 403-421. [doi:10.5937/socpreg53-21883](https://doi.org/10.5937/socpreg53-21883)

APPENDIX / ПРИЛОЗИ

Табела 1. Димензије и варијабле претходно прихваћених идеологија
Table 1. Dimensions and variables of assumed ideologies

Идеологија/ Ideology	Неолиберализам/ Neoliberalism	Социјалдемократија/ Social democracy	Комунизам/ Communism	Фашизам/ Fascism
Дистинктивне димензије/ Distinctive dimensions	Приватизација, дерегулација, либерализација/ Privatization, deregulation, liberalization	Социјална правда, државна интервенција, прерасподела богаћства, добродели заједнице/Social justice, govern- ment intervention, redistribution of wealth, welfare of the com- munity	Државна привреда, једнакост, експлоатација, друштвена подела/State economy, equality, exploitation, social division	Ред, рад, дисциплина, децизионизам, суспензија демократије/ Order, work, discipline, decisionism, suspension of democracy
Варијабле B1 / Variables V1	Држава би требало да својим прописима што мање ограничава слободу пословања предузећа./The state should use its regula- tions so as to limit the freedom of enterprise business to the smallest extent.	Држава би требало да гарантује минималан животни стандард./The state should guarantee the minimum living standard.	Најправеднији начин расподеле богатства и прихода био би да сви добијају једнако./The fairest method of distribution of wealth and income would be for everyone to have an equal gain.	Држава мора да има јакот вођу кога не би ограничили парламент и избори./The state must have a strong leader who will not be limited by the parliament and elections.
B2/V2	Што се држава мање меша у економију то боље за економски раст./The less the state interferes with economy, the better for economic growth.	Сви који желе да раде треба да добију посао./All those who want to work should get a job.	Само државно планирање у привреди обезбеђује трајан раст./ Only government planning in econ- omy ensures permanent growth.	Судство у крајњој линији мора да служи власти./Judiciary must ultimately serve authori- ties.

B3/V3	Економске неједнакости су корисне за економски раст./Economic inequalities are useful for economic growth.	Држава треба да наплаћује већи порез богатима и да субвенционира сиромашне./The state should charge higher taxes to the rich and give subsidies to the poor.	Људи се могу обогатити само на рачун других људи./People may become rich only at the expenses of other people.	У демократији економија лоше функционише./Economy functions poorly in democracy.
B4/V4	Сва државна предузећа треба приватизовати./All state-run enterprises should be privatized.	Држава треба да интервенише како би неједнакости у друштву биле мање./The state should intervene in order to reduce inequalities in the society.	Закон одликова интересе оних који имају моћ./The law reflects interests of those with power.	Повећана изложеност страним филмовима, музици и књигама наноси штету развоју националне културе./Increased exposure to foreign films, music and books causes damage to the national culture development.
B5/V5	Само тржишна привреда омогућава трајан економски раст./Only market economy ensures permanent economic growth.	Незапослени треба да добијају већу помоћ од државе./The unemployed should receive higher aid from the state.	У кризним ситуацијама држава може да суспендује законе да би решила горуће социјалне проблеме./In crisis situations, the state may suspend laws in order to solve burning social issues.	Србија треба да следи сопствене интересе чак и ако би то водило конфлику с другим нацијама./Serbia should pursue its own interests even if it leads to conflict with other nations.
B6/V6	Само приватно власништво омогућава бржи економски раст на дуге стазе./Only private ownership ensures faster economic growth in the long run.	Интереси заједнице увек морају бити важнији од интереса појединца./Community interests must always be more important than individual interests.	Треба драстично опорезовати наслеђивање великих богатстава јер наследници нису ништа учинили да би их стекли./Inheritance of large fortunes should be drastically taxed because heirs have not done anything to make those fortunes.	Демократија није добра за одржавање реда./Democracy is not good for maintaining order.

Табела 2. Прихваћљивост различитих идеологија у Србији 2018. године
Table 2. Acceptability of different ideologies in Serbia in 2018

	Неолиберализам/ Neoliberalism	Неоконзервативизам/ Neoservatism	Социјалдемократија/ Social democracy	Комунизам/ Communism	Фашизам/ Fascism
Снажна подршка/ Strong support	9.8	37.4	65.1	15.1	9.3
Делимична подршка/ Partial support	31.7	26.6	21.5	31.9	23.7
Одбацивање/ Rejection	28.3	19.4	3.2	28.1	42.6
Без става/ Without attitude	30.2	16.6	10.2	24.9	24.4
Укупно/Total	100	100	100	100	100

Табела 3. Пристајање уз неоконзервативне ставове 2003, 2012, и 2018. године
Table 3. Agreement with neoconservative attitudes in 2003, 2012 and 2018

	2003	2012	2018
Не слаже се уопште/ Does not agree at all	5.7	4.7	11.5
Углавном се не слаже/ Mostly does not agree	16.3	18.1	13.7
Нити се слаже, нити се не слаже/ Neither agrees nor disagrees	5.8	6.6	5.4
Углавном се слаже/ Mostly agrees	44.7	39.6	25.8
Слаже се у потпуности/ Agrees completely	27.5	30.8	43.6

← НАЗАД
← BACK

← НАЗАД
← BACK

Табела 4. Бинарна логистичка реїресија
Table 4. Binary logistic regression

	I модел/I model		II модел/II model	
	Б/В	Ехп(Б)/Ехр(В)	Б/В	Ехп(Б)/Ехр(В)
Село/Village	,697***	2,008	,567***	1,762
реф. град/ref. town				
Мушкарци/Men	,101	1,106	,128	1,137
реф. жене/ref. women				
Старост/Age	,013**	1,013	,030***	1,030
Материјални положај/ Material position	-,123***	,884	-,091***	,913
Виши/Higher	,186	1,204		
Службеници/Clerks	,397*	1,487		
Предузетници/ Entrepreneurs	,905**	2,473		
Радници/Workers	,750**	2,116		
Сељаци/Farmers	1,444***	4,238		
реф. Стручњаци/ref. Experts				
Основна школа/Primary school			,941***	2,562
Средња/Secondary school			,506***	1,658
реф. Факултет и виша/ref. College and faculty				
Константа/Constant	-2,012	,134	-2,658	,070
Nagelkerke R Square	18,80%		19,80%	

← НАЗАД

← ВАСК